

Teatteri Ja Filmi

TEATTERIN AIKA ON VIELÄ NYT, FILMIN — SADAN VUODEN PERÄSTÄ

Kirjoittanut RUDOLF VÄRNLUND, Tukholma.

Seuraavassa kirjoituksessa osoitetaan, että filmi voi antaa uuden muodon ainostaan jollekin ennakoilta hyvin tunnetulle asialla. Sen mahdollisuudet uuden elämänsisällön antamiseen ovat riittämättömiä. Teatteri oli antiikin aikana todellinen elinmuoto, tapa tulkita yleisön omaa monimutkaista elämää, asettaa ja ratkaista sen kysymyksiä. Vanhaa merkitystään teatteri ei voi saavuttaa takaisin, mutta sen osa ei silti ole loppuun näytelty. Filmi on liian kypsytetty valloittaakseen sen paikan.

TEATTERI on ja sitä on pidettävä elinmuotona. Keskeytymätön mielenliikutusten ja draamattisen jännityksen virta, joka esityksen aikana kulkee näyttämön ja katsomon läpi, on merkinä siitä, että se, mitä näyttämöllä tapahtuu, ei liikuta katselijoita ainoastaan älyllisesti, van että myöskin katselijoiden kohtalot ovat näyttelijöiden käsissä. Yleisö on palkannut kirjailijat, regissöörit ja näyttelijät toteuttamaan itseänsä näytelmään, antamaan sille yhteenkootun, yhdistävän ja havaittavan muodon, joka helpottaa kysymysten ratkaisemista. Puhtaimpana teatterin tarkoituksena esiintyi antiikin aikana, jolloin näytelmä oli eräs jumalanpalvelusnumero. Se taide-ainehisto, ne jumalais- ja sankaritarut, joille suuret murhenäytelmän kirjoittajat teoksensa perustivat, olivat melkein jokaisen yhteistä omaisuutta. Tarkoitus tämän yleisölle tunnetun ainehaston käyttämisestä oli kuvata ajan sisäistä elämää, sen ehtoisia kysymyksiä, sen yleispätevää mentaliteettia: suhdetta kohtalon ja vapaan tahdon, valtion ja yksilön, kapinan ja alistumisen j.n.e. välillä. Nykyaajan elämä on monimutkaisempaa, se on muodot vaihtelevampia, mutkikkaampia. Mutta epäilemättä teatterin tarkoituksena on sama: siihen viittaavat elinämme alinomaiset uudet muotopyrkimykset, venäläisten ja saksalaisten yritykset nurtaa myöskin muodollisesti näyttämön ja katson väliset rajat, Pirandellon kokeet näyttelijöillä, jotka samalla esiintyvät yleisönä j.n.e. Parhaana todistuksena on kuitenkin se, että yhteiskunnallinen näytelmä on kansanomaistutettu inhimillisen elämän sosiaalisen suuntautumisen mukaan. Ennenkin on esitetty näytelmiä hädästä ja sodasta, sillä hätä ja sota ovat aitouseltaan olleet olemassa. Mutta näytelmän ei välttämättä tarvitse käsitellä hätää ja sotaa ollakseen yhteiskunnallinen: taiteellisessa mielessä näytelmän tekee yhteiskunnalliseksi se, että yksilöt toimivat suuremman kokonaisuuden osina, kokonaisuuden keskeytymättä vaikuttaessa heihin. Näytelmän varsinaisena tarkoituksena ei siis ole seurata yksilöä kehdestä hautaan, vaan se on esitettävä suuri yhteenkuuluvaisuus, jossa yksilö elää ja josta hänen kohtalonsa riippuu.

Luonnollisesti voidaan olla eri mieltä yhteiskunnallisen näytelmän arvosta verrattuna yksilölliseen näytelmään. Mutta tulkki kiellellänee sitä, että se,

mitkä on saanut muodon, on asioiden yhteiskunnallisen suuntautumisen ilmaus ja siten myöskin ajan elämän muoto tai yksilön tapa elää tässä ajassa vaihtelevan yhteiskunnallisen kokonaisuuden altuisen vaikutuksen alaisena.

Ja jos teatterille annetaan tällainen ehtoinen merkitys inhimillisten elämänsisällösten esittäjänä ja parhaimmalla tapauksella niiden ratkaisijana, niin oltaisiin liian rohkeita, jos väitettäisiin, että filmi on valloittanut teatterin osan ja tehtävän. Mahdollisesti se sen tulee tekemään — sadan vuoden kuluttua, sillä eihän voida mitään tietää vastaisesta kehityksestä, mutta tähän saakka se ei sitä ole tehnyt. Vieläpä voimakkaimminkin tähän saakka esitetyissä filmeissä huomataan filmin kiinteä riippuvaisuus jo ennen valmiiksi saneltuun tai totuttuun mielikuvaan. "Aasian myrsky" ja "Sininen pikajuna" esimerkiksi liittyvät suoranaisesti euroopalaisten omaksumaan melkein alkeelliseen, kauhun sekaiseen "pimeään Aasian" ihailuun, jota sangen romanttinen kirjallisuus on valmistellut. Niinkin nerokkaat filmit kuin "Pääsuunta" ja "Toveruus", jonka perusaatteet, kollektivismi, eivät näin suuressa määrässä ole ennakoilta olleet valmisteltuja, osoittautuvat kytketyiksi sellaisiin väestöryhmiin, jotka etukäteen ovat omaksuneet nämä aatteet. Filmnit eivät luo mitään, eivät ratkaise mitään, eivätkä anna muotoa millekään uudelle ja ehtoiselle, vaan päättyvät vain ennen olemassaolleen mielikuvien ja mielialojen toistamiseen tai jonkun määrätyn yhteiskunnallisen kehityssuunnan mahdollisuuksien vahvistamiseen. Voimakkaimminkin kuitenkin huomataan filmin riittämättömyys, kun se koettaa muuttaa kuviksi suuria runoteoksia. Mitä filmi voi niistä esiin tuoda? Jonkin yksityisen liikkeen, jutun, ei enempää! "Karamazovin veljekset" esimerkiksi on filmimuodossa verraten yksinkertainen rikosjuttu, Dmitrij on sympaattinen velttiö, jota hallitsee byronilainen romanttinen intohimo sen sijaan, että hän olisi olento, jossa heräävä ja edesvastuullinen itsetietoisuus alinomaa taistelee alkuvoimalista kärsimystä vastaan. Tässä yhteydessä on tarpeetonta mainita sellaisia esimerkkejä kuin "Länsirintamalta ei mitään uutta" tahi "Amerikalainen murhenäytelmä", sillä näissä banalisoinen on niin ilmeistä, etteivät edes filmikiikhoilijatkaan voi olla sitä huomaamatta.

Mitä etuisuuksia filmillä onkaan "liikkeiden", vaihtelevien näyttämöasetusten, loppumattomien joukkojen esittämisessä, ei se kuitenkaan voi korvata teatteria tai täyttää teatterin tehtäviä niin kauan kuin ihmisen voimakkaimpana ilmaisutapana on puhuttu sana sen lukemattomine vivahteineen. Liikkeisiinkään nähden filmiesitykset eivät ole riittämöitä: eikä yksinkertainen jatkuva liike näyttämöllä sen rajoituksista huolimatta ole vaikutuksiltaan paljon voimakkaampi kuin valkoisen kankaan varjokuvien vaihtelevat liikkeet, voimakkaampi se tähden, että se on välittömämpi ja siten tehokkaampi. Mutta vaikka filmi tässä tapauksessa

olisikin etevämpi, niin pitää se paikkansa yksinkertaisimpaan ja kansanomaisimpaan näytelmään, farsisiin, salapoliisi- ja satunäytelmään nähden. Tämän vuoksi voitaisiin vaatia teatteria rajoitettavaksi, jotta sen sisäinen omalaatuisuus esiintyisi selvemmin. Puhtaalle huvittelupuolelle olisi annettava vain toisarvoinen merkitys.

Mahdotonta on kuitenkin antaa teatterille takaisin sitä keskeistä paikkaa tietoisuudessamme, mikä sillä oli antiikin aikana, mutta tarpeetonta on työntää sitä sivuun "uuden ajan taiteen", mainostetun filmin, tieltä, koska viimeksimainittu sitäpaitsi on vielä hyvin kaukana itsenäisyydestäkin.

Työtön

Näin huutavat hurskaat saarnaajat,
jotka nälästä eivät tiedä:
"Jos Herrassa täällä vaellat,
ei kohtalot voi sua viedä.

Jos Herrassa kuljet hän hoivaa ties
ja armonsa sulle antaa . . ."
— Näin julistaa hurskas saarnamies,
jok silkkikaapua kantaa.

Mut mies, jok' on laiha, rääsyissä vaan,
ei uskoa enää jaksaa.
On Herrakin suuressa arnessaan
sama hälle: osta ja maksa.

Se, ystävät, anteeksi antakaa,
jos kiroaa köyhä salaa,
kun muistaa rikasten Jumalaa
ja rikasten leipäpalaa.

OIVA PALOHEIMO.

Sosialistinen Kulttuuri

(Kirjoitus alkujaan Saksasta.)

EHDOTUSTEN kirjoittajat sanovat, että sosialistinen kulttuuri ei ole mikään dogmaattisten muotojen järjestelmä. Sen perusteet ovat yhtä yksinkertaisia kuin mikä totuus tahansa. "Ihmistä ei ole alennettava välikappaleeksi. Talouselämän on palveltava ihmistä, ei yksityistä, vaan kansan kokonaisuutta. Kapitalistinen talous ei luonteensa perusteella tähän kykene. Vasta suunnitelmanmukainen tuotanto ja jako sosialistisen talouden pohjalla avaavat tien uuteen yhtenäiseen kulttuuriin."

Liberalismi on omalla tavallaan korostanut ihmisyyssäsitettä ja on tahtonut saada meidät uskomaan, että voimien vapaassa ottelussa on todellisen ihmisyyden kehittyminen taattu. Tiedämme kuitenkin, että tämä voimien vapaa ottelu on johtanut vain muutamat harvat valtaan, jota he kilpataistelussa kouliintuneina käyttävät kansainmismistensä sortoon ja riistoon. Päinvastoin olisi jokaiselle yksityisihmiselle annettava mahdollisuus elää ihmisenä sanan todellisessa merkityksessä.

Eläminen sanan todellisessa merkityksessä ei kuitenkaan merkitse sitä, että ihminen kehittäisi lahjojaan ja kykyjään vain itseään varten, vaan koko yhteisöä varten. "Kaikkien ihmisyyys on taattu ainoastaan, jos jokainen oman erikoisetunsa sivuuttamalla antautuu kokonaisuuden hyväksi. Tässä mielessä työväenliike on kulttuuriliikettä mitä suurimmassa historiallisessa mittakaavassa." Sosialismi ei halua sortaa yksilöä. Se ei tahdo autiota samankaltaisuutta, ei hengen vaatettamista yhtäläiseen pukuun, vaan päinvastoin sen kehittymistä korkeimpaan määrään, ei kuitenkaan yksilöä itseänsä, vaan yhteisöä varten. Työtätekevien luokkien tehtävänä on siis korvata ihmisen hillittömän olemassaolon taistelun näennäinen vapaus solidarisesti yhteenkuuluvan yhteiskunnan kollektiivisella vapaudella. Työläisten tehtävänä on muuttaa taloudellinen, poliittinen ja sivistyksellinen elämä inhimillisyyden ja soldaarisuuden vaatimuksia vastaavaksi.

Päämääränä kirjoittajien mielestä on sosialisti-